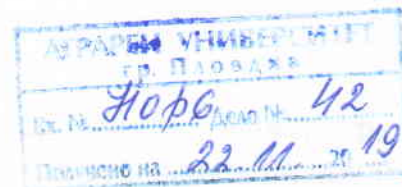

РЕЦЕНЗИЯ

върху дисертационен труд за получаване на образователната и научна степен **“доктор”** по: област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.8. Икономика, научна специалност Икономика и управление

Автор на дисертационния труд: АРДИАНА ЕМУРЛАХ БУНЯКУ
задочен докторант към катедра „Икономика“ при Аграрен университет, гр. Пловдив

Тема на дисертационния труд: „ВЛИЯНИЕ НА ДОБРОТО УПРАВЛЕНИЕ
ЗА РАЗВИТИЕТО НА ПРОФЕСИОНАЛНИТЕ СЧЕТОВОДНИ ОРГАНИЗАЦИИ В
ЗАПАДНИТЕ БАЛКАНИ“

Рецензент: доц. д-р Ваня Кръстева Георгиева, Аграрен университет - Пловдив, област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.8. Икономика, научна специалност специалност Счетоводна отчетност, контрол и анализ на стопанската дейност

определен/а за член на научното жури със заповед № РД-16-1090/17.10.2019 год. от Ректора на АУ.

1. Кратко представяне на кандидата.

Ардиана Буняку завършва бакалавърска степен по Бизнес администрация към Икономическия факултет на Университета в Прищина през 2006 година, а през 2011 година - специалност Финансово отчитане и одит в Колеж „Пиетър Буди“ - Прищина и се дипломира като магистър по застраховане. Преминала е през множество квалификации и обучения. Владее писмено и говоримо сръбски и английски език. Притежава технически компетенции за работа с Microsoft Office: Word, Excel, Power Point, Access и известен опит със SQL Server. Като свои силни качества определя способността си да установява и поддържа ефективни работни отношения с хора в мултикултурна и мултиетническа среда и благотворителната си обществена дейност.

По време на конфликта в Косово през 1999 г., когато голям брой косовски албанци стават бежанци в съседна Македония и на други места, Буняку е назначена за управител на Центъра за майки и деца в бежански лагер в Македония, отговарящ за осигуряването на минимален жизнен стандарт и детско здраве и благополучие за 100 майки и 400 деца на ден. В тази си роля, Буняку управлява екип от 12 души персонал, за да осигури

ефективна дистрибуция на детска храна, детска хигиена и дрехи, както и да поддържа записи за вложените данни от центъра.

От юни 1999 година е Асистент на Международния съветник за хранителна помощ. Основните ѝ дейности и отговорности са работа с финанси, събиране на данни, помощ при подготовката на обучителни събития и дейности, осигуряване на логистична поддръжка.

През 2001 г. Ардиана Буняку търси възможност да развие своите знания и опит в областта на финансите и администрацията и е назначена като помощник на служителя по финанси и администрация. Задълженията ѝ включват осигуряване на финансова информация за управлението като бюджети, справки и отчети и следене за спазването на вътрешния контрол.

От 2002 година до настоящия момент Буняку е изпълнителен директор на една от водещите професионални счетоводни организации в региона - Общество на сертифицирани счетоводители и одитори на Косово (SCAAK). Организацията е осигурила обучение на повече от 6 000 души в областта на счетоводството, одита и финансовото управление в Косово. Отговорностите включват набирането и професионалното развитие на членовете на организацията, внедряването на системи и процеси за улесняване на ефективното управление и дейности по прилагането на изискванията на Международната федерация на счетоводителите (IFAC) за професионалните счетоводни органи. Буняку работи в тясно сътрудничество с основните заинтересовани страни в икономиката на Косово - правителствени служби и министри, бизнес предприятия, членове на SCAAK, донорската общност, банковия сектор, Централната банка на Косово, Агенцията за приватизация на Косово, университетските и правителствените регулаторни съвети.

От 2018 година Буняку е председател на Управителния съвет на Университета в Прищина.

2. Актуалност на проблема.

В увода докторантката обосновава *актуалността* на темата на дисертационния труд. Счетоводната професия е изправена пред много предизвикателства – от една страна – непрестанните промени в стандартите, законите и наредбите, а от друга - общественото очакване. Счетоводството, като информационна система, на практика не работи за себе си. Тази информация е предназначена за нуждите на управленските органи в предприятието и за външни потребители. Всички те имат твърде много изисквания към нейното качество, като своевременност, точност, обективност, пълнота, ценност и полезност. Професионалните счетоводни организации, обособени като неправителствени организации, са натоварени с нелеката задача да обучават своите членове и да издигат престижа на счетоводната професия, както и да осъществяват контрол върху качеството на счетоводната информация с цел защита на обществения интерес. В този смисъл доброто управление на подобен тип организации е гаранция, че тяхната мисия е да работят за обществен интерес, а не само да обслужват само интересите на членовете си. Посочените аргументи дават основание за актуалност на дисертационното изследване. Забелязва се обаче известно

отклонение между обосноваването на актуалността в дисертацията и в автореферата.

3. Цел, задачи, хипотези и методи на изследване.

Целта на настоящата научна разработка е да се анализират и оценят принципите на доброто управление и тяхното влияние върху развитието на професионални счетоводни организации, обслужващи и земеделските стопанства в държавите от Западните Балкани (Косово, Албания, Черна гора, Македония, Сърбия и Босна и Херцеговина). Професионалният опит на Ардиана Буняку е доказателство за познаването на проблема и основен мотив заложената цел да бъде решена. За постигане на така дефинираната цел, докторантката се концентрира върху изпълнението на следните изследователски задачи, които са видни от автореферата, но би трябвало да присъстват и в увода на дисертацията:

- ✓ Изяснява се същността на корпоративното управление и неговите принципи на приложение в управлението на счетоводните организации;
- ✓ Разработва се методика за анализ и оценка на принципите на доброто управление при мениджмънта на счетоводните организации;
- ✓ Анализира се нормативната уредба, регулираща дейността на счетоводните организации;
- ✓ Анализират се елементите на добрите практики, които водят до успешно пазарно присъствие на счетоводните организации;
- ✓ Предлагат се насоки за подобряване на управленските практики при управлението на счетоводните организации.

Изследователската теза, която авторката защитава е, следването на добрите управленски практики при управлението на счетоводните организации е предпоставка за успешно пазарно присъствие. Тук бих добавила и „за издигане престижа на счетоводната професия и създаване на качествена счетоводна информация в защита на обществения интерес“.

Обекта и предмета не са точно формулирани в увода (въведението) на дисертацията. Това е направено по-ясно в автореферата.

Методите, приложени в научното изследване са: графичен анализ; сравнителен анализ; метода на анкетното проучване и дълбочинното интерю; корелационен анализ, t-тест, ANOVA. В научната работа са използвани научни публикации и трудове на косоварски, български и други чужди автори; информационни бюлетини на международни счетоводни и одиторски организации, както и редица нормативни актове на държавите от Западните Балкани, които са обект на анализ. Емпиричната информация за нуждите на изследването е осигурена и от извадкови анкетни проучвания както и дълбочинни интервюта, проведени на ниво счетоводна организация, чрез изготвени от автора анкетни карти. Методическия инструментариум е съобразен с особеностите на обекта и предмета на изследването.

4. Онагледеност и представяне на получените резултати.

Дисертационният труд е онагледен с 13 таблици, 10 фигури и приложения. Предложения илюстративен материал е на необходимото равнище и позволява по-задълбочено вникване в разглежданата материя.

5. Обсъждане на резултатите и използвана литература.

Дисертационният труд се състои от 162 стандартни страници основен текст, подкрепен с табличен, графичен и обработен по подходящ начин емпиричен материал. Структурата е класическа и е съставена от увод, четири глави, заключение, списък на използваната литература и приложения.

Първа глава /с.11-73/, която представя теоретичните аспекти на управлението има теоретичен и постановъчен характер. Тя е структурирана в пет точки, в които последователно се прави исторически преглед на теориите за управление, изясняват се основните характеристики на корпоративното управление, акцентира се върху спецификите на корпоративното управление в професионалните счетоводни организации. Мотивирано е становището, че доброто управление е от съществено значение за успеха на всички организации в това число и на професионалните счетоводни организации., поради което проучването на системата отвътре е основателно и необходимо. Аргументирано е, че не съществува единна рецепта на успешно корпоративно управление, защото всяка една корпорация се развива и управлява в строго специфични условия на бизнес средата. Това не означава, че не могат да бъдат идентифицирани основните принципи на корпоративното управление, които да гарантират и създават условия за добро управление. Докторантката защитава позицията, че рамката за управление се състои от две измерения: измерението на производителността и ефективността, които гарантират генерирането на устойчива стойност за заинтересованите страни и измерението за отчетност на организацията, което гарантира следването на набеязания път на развитие на организацията.

Втора глава /с.25-53/ е посветена на методологията на изследването. Идентифицирани са пет принципа, гарантиращи доброто управление в професионалните счетоводни организации – ефективност, лидерство, отчетност, стратегия и контрол и възнаграждение. Въз основа на избраните принципи са формулирани шест изследователски хипотези. За тестването на изследователските хипотези, се използват статистическите метод t -тест и корелационен анализ, които според авторката дават възможност да се сравняват разликите между средните величини между две статистически съвкупности, както и да се установят връзките помежду им. Извадката от предприятия е формирана на случаен принцип. За източник на информация при дефиниране на генералната съвкупност се използват Търговските регистри на Косово, Албания, Черна гора, Македония, Сърбия и Босна и Херцеговина.

Трета глава /с.54-97/ включва анализ и оценката на нормативната уредба, регулираща дейността на професионалните счетоводни организации в страните от Западните Балкани. Акцентира се върху факта, че тези страни

са процес на предприсъединяване към Европейския съюз, което означава, че те трябва да хармонизират своите нормативни актове в областта на счетоводството и контрола със счетоводните регламенти, принципи и практики, действащи на територията на Съюза. В повечето страни професионалните счетоводни организации са регистрирани като неправителствени организации и членуват в Международната федерация на счетоводителите, което изисква съблюдаването и следването на нейния устав.

Четвърта глава /с.98-157/ анализира организационната структура и добрите практики на управление на професионалните организации в Косово. Ръководената от Буняку организация - Общество на сертифицирани счетоводители и одитори на Косово (SCAAK) е посочена като пример за успех за постиженията си по прилагането на международните стандарти, развитието на професията и изграждането на капацитет в преходна икономика.

В Заключението /с.158-162/ са направени изводи и са отправени няколко препоръки за по ефективно управление на професионалните счетоводни организации, които биха спомогнали за повишаване ролята им и ще им осигури възможност по-лесно да се адаптират и да се справят със съвременните предизвикателства на заобикалящата ги среда. Като се изхожда от факта, че формулираните изводи се основават и на практическият и опит на докторантката, изведените препоръки биха могли да намерят приложение и в управляваната от нея организация и да бъдат основа за по-нататъшните ѝ научни търсения.

Използваният от докторантката стил отговаря на изискванията за написване на дисертационен труд.

Използваните литературни източници (114 на брой) са актуални, тематично отговарят на предмета на изследването и на поставените цели и са добросъвестно цитирани.

6. Приноси на дисертационния труд.

В дисертационният труд са очертани следните научни резултати, които имат приносен характер:

Научни приноси

- ✓ Изяснена е същността на корпоративното управление както и на принципите и подходите за постигане на добри управленски практики;
- ✓ Разработена е концептуална рамка за анализ и оценка прилаганите принципи за постигане на добри управленски практики при ПСО;
- ✓ Анализирани са прилаганите принципи за постигане на добри управленски практики при ПСО в шест страни от Западните Балкани

Научно-приложни приноси

- ✓ Формулирани са препоръки за подобряване на оперативното управление на професионалните счетоводни организации.

В обобщение, приемам посочените в Автореферата приноси на докторантката като коректно формулирани. Професионалните счетоводни

организации в страните от Западните Балкани тепърва търсят своето място и тяхната роля за издигане на престижа на счетоводната професия и създаване на качествена счетоводна информация за нуждите на всички потребители е съществена. В труда са засегнати редица проблемни въпроси, произтичащи и от практическия опит на Ардияна Буняку и идеите и могат да бъдат полезни и да намерят практическа реализация.

7. Критични бележки и въпроси.

Критичните ми бележки са по отношение на по-точното дефиниране на тезата, предмета и обекта на дисертацията и насочеността към аграрния сектор, която си остава само в темата на изследването.

Препоръката ми е докторантката е да продължи да следи през призмата на научното изследване, което е провела до момента, бъдещото развитие на професионалните счетоводни организации и тяхната роля в изследваните страни.

8. Публикувани статии и цитирания.

Публикациите по дисертацията са 4, като всички са самостоятелни. Те отговарят на изискванията на ЗРАСРБ и Правилника на Аграрния университет за неговото приложение, което е доказателство, че важни части от дисертационния труд са станали обществено достояние и са получили научна оценка. Не ми е известно резултати от изследването в дисертационния труд да са цитирани от други автори.

Представеният автореферат в голяма си част отразява обективно структурата и съдържанието на дисертационния труд.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ:

Въз основа на научените и приложените, от докторантката, различни методи на изследване, правилно изведените експерименти, направените обобщения и изводи считам, че представеният дисертационен труд отговаря на изискванията на ЗРАСРБ и Правилника на Аграрния университет за неговото приложение, което ми дава основание да го оценя **ПОЛОЖИТЕЛНО**.

Позволявам си да предложа на почитаемото Научно жури също да гласува положително и да присъди на АРДИАНА ЕМУРЛАХ БУНЯКУ образователната и научна степен "**доктор**" по научната специалност Икономика и управление.

Дата: 15.11.2019
гр. Пловдив

РЕЦЕНЗЕНТ:
(доц.д-р Ваня Георгиева)